

رستگاری در پرتو امامت

تألیف

عالم ربانی و حکیم متاله میثم بن علی بن میثم بحرانی

مترجم

دکتر سیدابوالحسن مخزن موسوی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران، ۱۳۸۲

این کتاب، ترجمه‌ای است از: علامه میثم بن علی ابن میثم بحرانی. ۱۴۱۷ هـ. ق. النجاة فی
القیامة فی تحقیق امر الإمامة، قم: مجمع الفکر الاسلامی.

ابن میثم، میثم بن علی، ۶۹۸-۶۲۶ هـ. ق.

[النجاه فی القیامة فی تحقیق امر الامامه. فارسی]

رستگاری در پرتو امامت / تألیف میثم بن علی بن میثم بحرانی؛ مترجم ابوالحسن مخزن
موسوی. - تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۲.
۲۲۶ ص.: نمونه.

ISBN 964-426-257-3

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Meitham ibn Ali ibn Meitham Bahrani. A

پشت جلد به انگلیسی:

translation of Al-Nejat fi-l qiyamat fi tahqiq smr-el-ematat.

کتابنامه: ص. ۲۰۷ - ۲۱۰؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. امامت: ۲. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قیل از هجرت - ۳۰ ق. - اثبات خلافت. الف.

مخزن موسوی، ابوالحسن، مترجم. ب. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. ج. عنوان. د.

عنوان: النجاة فی القیامة فی تحقیق امر الامامه. فارسی.

۲۹۷/۲۵

BP۲۲۲/الف ۲۰۴۱

۱۳۸۲

کتابخانه ملی ایران

م ۸۴-۳۸۵۹۱

رستگاری در پرتو امامت

تألیف میثم بن علی بن میثم بحرانی

ترجمه سید ابوالحسن مخزن موسوی

ویراستار: مهران کندری

ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مدیر نشر: (حمت الله) (حمت پور)

چاپ اول: ۱۳۸۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

ناظر چاپ: سیدابراهیم سیحلی

چاپ و صحافی: چاپ فرشیده

ردیف انتشار: ۸۳-۷۶

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

ISBN 964-426-257-3

شابک ۹۶۴-۴۲۶-۲۵۷-۳

نشانی: تهران، صندوق پستی: ۶۴۱۹ - ۱۴۱۵۵، تلفن: ۳ - ۸۸۰۴۶۸۹۱، فاکس: ۸۸۰۳۶۳۱۷

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه مترجم

پس از حمد و سپاس بی‌کران به درگاه خداوند سبحان و درود و صلوات بی‌پایان بر سر آمد تمامی پیامبران، محمد بن عبدالله ﷺ و بر اهل بیت اطهر او، حافظان حریم قرآن و هدایت‌گران حقیقی انسان صلوات الله علیهم اجمعین.

از اینکه این افتخار نصیب گردید که موفق به ترجمه کتاب وزین علمی و محققانه مبتنی بر عقل و نقل النجاة فی القيامة فی تحقیق امر الإمامة، تألیف علامه ابن میثم بحرانی از علمای بزرگ شیعه در قرن هفتم گردیدم و آنرا رستگاری در پرتو امامت، نامیدم، خدای را از سر اخلاص سپاسگزارم.

این کتاب در میان کتب کلامی از آن جهت درخشش بیشتری دارد که علی‌رغم داشتن حجم کم، دارای محتوای عمیقی است که مؤلف چیره دست و توانا، نظام آنرا بر پایه دلایل مستحکم عقلی و نقلی و بدون هر گونه تعصب به گونه‌ای استوار ساخته است که هر طالب حقیقت را که عینک تاریک تعصب، حجاب چشم حقیقت بینش نشده باشد، به سر چشمه زلال حقیقت می‌رساند و هر محقق را که خواهان ورود به میدانهای مباحثات علمی باشد، به دلایل متقن و محکم عقلی و نقلی مجهز می‌سازد، از این جهت در دسترس بودن چنین کتاب محققانه‌ای در مجامع علمی و تحقیقاتی بسیار ضروری است.

بدیهی است ترجمه چنین کتابی که محتوای زیادی را پیرامون امامت در حجمی کم همراه با دلایل عقلی و نقلی به روش متکلمان و با سبک قدیم جای داده است^۱، حداقل

۱. چون در متن عربی سخن مجمع که ترجمه شده است، به روش بحث در این کتاب نیز اشاره شده، از تکرار آن در این مقدمه اجتناب شده است.

برای قلم نارسای این مترجم کار ساده‌ای نبود که به لطف خدا آسان شد و انجام گرفت، لذا برای سهولت بیشتر درک محتوای کتاب، حداکثر سعی مصروف داشته شد تا موارد زیر در ترجمه رعایت گردد:

۱- در حد میسر محتوای اصلی در قالبهای نوین و زبان نسبتاً ساده و اصطلاحات کمتر نوشته شد.

۲- ساختار متن بدون تغییر در محتوا، به نحوی تنظیم گردید که استدلالها، اشکالات، شبهات، نقد و بررسیها و بیان نظر نهایی، از حالت یکنواختی خارج شود و با ذکر عناوینی مشخص، حالت نظام یافته‌تری به خود گیرد.

۳- در موارد لزوم توضیحاتی در متن و در پانویست بین دو قلاب [ ] داده شد.

۴- ضمن تلاش برای حفظ آثار تحقیق انجام شده، برخی از توضیحات محقق محترم در حاشیه به این دلیل حذف شد که مربوط به برخی واژه‌ها و احیاناً جملات متن اصلی (عربی) بوده است که ترجمه آنها غیر ضروری و برای خواننده غیر مفید به نظر رسید.

۵- درخصوص پانویستها و کتابنامه لازم به ذکر است که دقیقاً عین متن اصلی آورده شده و هیچ‌گونه تغییری در آن داده نشده است.

در پایان، ضمن سپاسگزاری از کلیه دست‌اندرکاران چاپ و نشر این اثر علمی، امیدوارم که این خدمت ناچیز مورد عنایت حضرت ولایت‌مدار قرار گیرد و چراغ راهی برای طالبان حقیقت باشد.

وما توفیقی إلا بالله

سید ابو الحسن مخزن موسوی

عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی

فهرست مطالب

۱۵	سخن مجمع
۱۷	آشنایی مختصر با زندگانی مؤلف و زمان او
	ولادت، وفات و مرقد او؛ عصر مؤلف ۱۹؛ استادان ابن میثم در
	بحرین ۲۲؛ ملاقات او با خواجه ۲۳؛ ارتباط او با امیرعزالدین
	نیشابوری ۲۵؛ قصه کلی یا کمی ۲۸؛ عزیمت مؤلف به بغداد ۳۰؛ کتاب
	اختیار مصباح السالکین ۳۱؛ کتاب تجرید البلاغه ۳۲؛ شرح او بر
	ضد سخن علی (ع) ۳۴؛ کتابها و تألیفات او ۳۶
	النجاة فی القيامة فی تحقیق امر الامامة ۳۹
	[پیشگفتار مؤلف] ۴۳
	مقدمه ۴۷
	بحث اول: تعریف امامت ۴۷
	بحث دوم: نقل و نقد آرای مختلف درباره این مسأله و تبیین نظر
	صحیح از بین آنها ۴۸
	[تبیین دلایل امامیه بر وجوب عقلی و نقلی وجود امام] ۴۹
	[دلایل عقلی امامیه] ۵۰
	[دلیل اول: خیر محض بودن امام] ۵۰؛ [دلیل دوم: غلبه داشتن
	خیر] ۵۰؛ [اشکالات طرح شده پیرامون اولین دلیل عقلی امامیه] ۵۱؛
	[پاسخ اشکالات مذکور] ۵۲؛ [دلیل دوم امامیه در اثبات وجوب امامت از

نظر عقل [۵۳]

[اشکالات طرح شده پیرامون دومین دلیل عقلی امامیه] ۵۴؛ [پاسخ اشکالات

طرح شده] ۵۵؛ [اشکالات طرح شده پیرامون پاسخهای ارائه شده] ۵۶؛ [پاسخ

اشکالات مذکور] ۵۶

باب اول: شرایط امامت ۶۱

بحث اول: پیرامون عصمت امام ۶۱

[دلایل وجوب عصمت برای امام] ۶۱

[دلیل اول: اثبات وجوب عصمت برای امام] ۶۱

[اشکالات مطرح شده پیرامون دلیل مذکور] ۶۲؛ [پاسخ اشکالات مذکور] ۶۳

[دلیل دوم: اثبات وجوب عصمت برای امام] ۶۴

[اشکالات طرح شده پیرامون دلیل مذکور] ۶۵؛ [پاسخ اشکالات مذکور] ۶۶

[دلیل سوم: در وجوب عصمت برای امام] ۶۷؛ [اشکال نسبت به نصب امام

معصوم] ۶۸

[پاسخ اشکال مذکور] ۶۹

[اشکال نسبت به خوف امام] ۶۹

[پاسخ اشکال مذکور] ۶۹

بحث دوم: واجب است امام در تمامی امور مربوط به حوزه امامت

افضل از دیگران باشد ۷۱

دلایل افضل بودن امام ۷۱

بحث سوم: واجب است که امام عالم به کل دین باشد ۷۳

بحث چهارم: چگونگی تعیین امام ۷۴

[نظر امامیه در چگونگی تعیین امام و دلایل آنها] ۷۵

استدلال نوع اول ۷۵

[اشکالات طرح شده نسبت به] استدلال نوع اول ۷۶؛ [پاسخ اشکالات

مذکور] ۷۶

استدلال نوع دوم ۷۷

[اشکالات مطرح شده نسبت به استدلال نوع دوم] ۷۸؛ [پاسخ اشکالات

مذکور] ۷۹

استدلال نوع سوم [در چگونگی تعیین امام] ۸۰

نظر مخالف در ابطال نص ۸۰

باب دوم: در تعیین امام ۸۵

مقدمه: ۸۵

بیان تفصیلی آرا در تعیین امام و جانشین پیامبر ۸۵

بحث اول: اثبات امامت علی بن ابی طالب علیه السلام بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله ۸۷

استدلال نوع اول ۸۷

[اشکالات مطرح شده پیرامون استدلال نوع اول] ۸۷؛ [پاسخ اشکالات

مطرح شده نسبت به استدلال نوع اول] ۹۱؛ [پاسخ اشکالات مطرح شده در

معارضات] ۹۲

دلیل نوع دوم در اثبات امامت علی علیه السلام بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله ۹۸

چرا ولی به معنای ناصر نیست ۱۰۰؛ [اشکالات طرح شده پیرامون برهان

اول از استدلال نوع دوم] ۱۰۲

دلایل استیناف بودن آیه و هم راکعون از نظر اشکال کننده ۱۰۴

پاسخ اشکالات مطرح شده ۱۰۷

پاسخ دلایل اقامه شده در عدم پذیرش افاده حصر برای آنها ۱۰۸؛ پاسخ

دلایل اقامه شده برای استیناف بودن و هم راکعون ۱۰۹؛ پاسخ دلایل اقامه شده

برای عدم حمل معنای ولایت بر امامت ۱۱۲

برهان دوم ۱۱۳

[مقام اول: احراز صحت حدیث] ۱۱۴؛ [مقام دوم: دلالت این خبر بر

[امامت] ۱۱۴

بیان اول: مولی به معنای اولی است ۱۱۶؛ بیان دوم: مراد از... مولی در ۱۱۶؛

بیان سوم: امامت علی علیه السلام ۱۱۸

[شبهاتی که پیرامون برهان دوم از استدلال نوع دوم در اثبات امامت

علی علیه السلام وارد شده] ۱۱۹

شبهات طرح شده در حدیث ۱۱۹

شبهات طرح شده در مورد وجه اول استدلال ۱۲۰؛ [شبهات طرح شده در

مورد وجه دوم استدلال] ۱۲۰

ایراد شبهه به مقدمه حدیث ۱۲۱؛ شبهات طرح شده پیرامون مقام دوم ۱۲۱

[پاسخ شبهات مذکور نسبت به وجه اول برهان دوم] ۱۲۷؛ پاسخ شبهات

مربوط به وجه دوم ۱۳۰

برهان نوع سوم [از نوع استدلال بانص] ۱۴۰

بیان قسمت اول ۱۴۱؛ بیان قسمت دوم حدیث ۱۴۲

[شبهات طرح شده پیرامون حدیث مذکور] ۱۴۳؛ پاسخ شبهات و اشکالات

مذکور ۱۴۵

نوع سوم: استدلال با براهین عقلی ۱۴۸

برهان اول ۱۴۸

[دلایل افضل بودن علی علیه السلام] ۱۴۸؛ توضیح تفضیلی مقدمه اول ۱۵۲

دلایل تقدم ایمان علی علیه السلام نسبت به ایمان ابوبکر ۱۵۶؛ شبهات مطرح شده در

خصوص تقدم ایمان علی علیه السلام بر ابوبکر ۱۵۷؛ پاسخ شبهات مذکور ۱۵۸

برهان عقلی دوم ۱۶۴؛ برهان سوم ۱۶۴؛ برهان عقلی چهارم ۱۶۵

بحث دوم: در تعیین بقیه امامان ۱۶۶

باب سوم: شبهات مخالفان و پاسخ آنها ۱۷۱

بحث اول: شبهات منکران امامت علی علیه السلام و پاسخ آنها ۱۷۷

پاسخ شبهات مذکور ۱۸۱

بحث دوم: اشکالاتی که خوارج و دیگران به علی علیه السلام گرفته‌اند ۱۸۶

پاسخ اشکالات مذکور ۱۸۷

بحث سوم: در نادرستی آرای آن دسته از فرق شیعه که هر کدام منکر

یکی از ائمه اثنی عشریه هستند ۱۹۱

گروه اول: کیسانیه ۱۹۲

جواب استدلال گروه اول ۱۹۳

گروه دوم زیدیه ۱۹۴؛ گروه سوم: ناووسیه ۱۹۴؛ گروه چهارم: اسماعیلیه

۱۹۵؛ گروه پنجم: شمطیه ۱۹۶؛ گروه ششم: فطحیه ۱۹۸

پاسخ ادعاهای فطحیه ۱۹۸

گروه هفتم: مبطوریه ۱۹۹

پاسخ شبهات مبطوریه ۱۹۹

گروه هشتم: قائلان به امامت احمد بن موسی ۱۹۹؛ گروه نهم: کسانی که

قائلند به اینکه بعد از ابوالحسن علی بن محمد، امامت با نص ابوالحسن به

پسرش محمد بن علی می‌رسد ۲۰۰؛ گروه دهم: کسانی که تصور می‌کنند

حسن بن علی نمرده است ۲۰۱

بحث چهارم: در خصوص غیبت امام ۲۰۲

کتابنامه ۲۰۷

فهرستها ۲۱۱

فهرست آیات کریمه قرآنی ۲۱۱؛ فهرست احادیث شریفه ۲۱۳؛ فهرست

اسماء معصومین ۲۱۵؛ فهرست اشعار ۲۱۶؛ فهرست فرق و مذاهب ۲۱۸؛

فهرست کتابها ۲۱۹؛ فهرست کسان، جایها، قبایل ۲۲۱

بسمه تعالی

سخن مجمع

بدون شک مباحثات و احتجاجات و مناظرات علمی مبتنی بر اصول منطقی و اخلاقی، بهترین روش برای نیل به حقیقت است، چنان‌که قرآن کریم نیز بر این شیوه تأکید فرموده در آنجا که می‌فرماید: ﴿... فبشر عباد * الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه...﴾^(۱) [پس به آن دسته از بندگانم که به سخن گوش فرا می‌دهند و از بهترین آن تبعیت می‌کنند بشارت ده ...].

از پیشگامان این عرصه، امامان اهل بیت علیهم‌السلام هستند و کتب روایی مملو از احتجاجات عقلی‌ای است که بین آنها و دیگر صاحب‌نظران مسلمان و غیر مسلمان پیرامون مسایل عقیدتی و احکام شرعی انجام گرفته است و علمای ما - رضوان الله علیهم - نیز از این سنت نورانی تبعیت کرده‌اند و مباحثات و مناظراتی را با مخالفین خود در خصوص آرای اعتقادی و فقهی به صورت شفاهی یا کتبی و با تألیف کتاب انجام داده‌اند و به مناظره با اشخاص و متفکران معاصر خود یا قبل از خود اکتفا ننموده‌اند، بلکه چه بسا خود شبهات احتمالی را مطرح نموده و به آنها پاسخ داده‌اند.

علمای ما، با توجه به اهمیت موضوع خلافت بعد از رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و نقش تاریخی و اجتماعی مهم این امر، از ابتدای پرداختن به تألیف کتاب و رساله پیرامون موضوع امامت و مسایل مختلف عقلی و نقلی و تاریخی مربوط به آن، به پاسخگویی به شبهاتی که پیرامون این موضوع در زمانشان مطرح شده یا ممکن است در آینده مطرح شود نیز مبادرت ورزیده‌اند.

کتابی که در پیش روی شما خواننده بزرگوار است - علیرغم اختصار آن - از بهترین

کتابهایی است که در این باره تألیف شده و مؤلف آن - همان طور که با مختصری از حیات علمی او آشنا خواهید شد - از بزرگترین متکلمان شیعه است، چنانکه تألیفات ارزشمند او گواه بر این مدعا است.

کتاب النجاة في القيامة محتوی مهم ترین مسایل مربوط به امامت است و روش بحث در آن به صورت بیان موضوع و طرح آرای مختلف پیرامون آن و بیان نظر برتر، سپس طرح آرای مخالف جهت نقد آن نظر برتر است که سرانجام مؤلف رأی مورد نظرش را - که پس از نقد و بررسی و پاسخهای داده شده ثابت گردیده است - بیان می کند و همه این بحثها صرفاً به روش عقلانی و استدلالی و به دور از هر گونه تعصب و به منظور دفاع از حق و دین استوار انجام شده است.

این کتاب در این زمینه حلقه وصلی است برای تکمیل تألیفات علمای گذشته، مانند شیخ مفید و سید مرتضی و شیخ طوسی و دیگرانی که به شیوه آنها تألیفاتی داشته اند و اثری سرشار از غنای علمی است که مورد بهره برداری فراوان قرار گرفته، برجستگی خاصی در دقت و ژرف نگری نسبت به محققان بعد از خودش دارد.

مجمع اندیشه اسلامی ضمن تقدیم چاپ اول این اثر ارزشمند به خوانندگان آثار اسلامی [که تحقیق عالمانه ای هم در خصوص آن انجام داده است] امیدوار است که موضوع آن مورد مزید عنایت علما و متفکران و جویندگان حقیقت قرار گیرد.

و همچنین تشکر فراوان خود را تقدیم محقق دانشمند این کتاب حجة الاسلام و المسلمین شیخ محمد هادی یوسفی غروی - به خاطر بذل کوشش فراوانش در احیای این اثر جاویدان - می نماید و از درگاه خداوند امید داریم که ایشان و ما را در جلب رضای خود موفق بدارد. انه ولی التوفیق.